

orationem in aliquo ejus gradu vel modo, omnibus hominibus cuiuscumque gradus vel conditionis existant, consulendam esse, maxime vero religiosis et ecclesiasticis, seu Deo specialiter dicatis personis. Hoc facile omnibus persuadebitur, ex his quæ de utilitate et nobilitate hujus orationis in principio hujus libri diximus; estque sententia D. Augustini, inter eas quas refert Prosper, 218, ubi specialiter de meditatione loquitur, et sumitur ex Bernardo, lib. 1 de Considerat. cap. 7 et 8. Hinc etiam dixit Cajetan. 2. 2, quæst. 82, art. 3, orationem hanc (id est, meditationem et considerationem internam) præferendam esse, cæteris paribus, orationi vocali voluntariae, id est, quæ non est in præcepto; quia re vera per se loquendo et ordinarie est magis fructuosa. Dices: oratio vocalis includit mentalem, et addit externum actum, et voluntatem ejus, quæ possunt conferre ad meritum et satisfactionem; ergo præferenda est. Propter hoc Navarrus, in Enchiridio de Orat., cap. 18, num. 40 et sequentibus. Quamvis enim indistincte nunc de mentali, nunc de vocali oratione loquatur, tamen de mentali intelligit, eum dicit: *Deberemus omnes orare saltem pauxillum in lecto statim a somno experrecti;* et iterum: *Deberemus mane surgere, et in surgendo aliquantis per orare.* Ratio vero est, quia sicut fides omnibus communis est, ita consideratio rerum fidei omnibus debet esse communis; et quia sicut fides est fundamentum et quasi radix justitiae, ita consideratio mysteriorum fidei est magnum adjumentum ad conservandam et augendam justitiam, quo adjutorio omnes indigent. Item nullus vel propter imperitiam, vel propter occupationem excusari potest, quia omnibus potest accommodari, ut dicemus in cap. sequenti.

CAPUT V.

QUOMODO MORALES CIRCUMSTANTIAE IN USU ORATIONIS MENTALIS COMMUNITER OBSERVANDÆ SINT?

1. *Orationis mentalis circumstantiae.* — Hæc quæstio valde necessaria est ad præxim hujus orationis, et ad explicandam ultimam assertionem in fine præcedentis capit. illatam, hanc orationem ad omnes homines pertinere. Nam, cum non omnes ejusdem sint capacitas, otii, vel negotii, nec omnes habeant eamdem loci commoditatem, ideo discurrendo per has circumstantias, necessarium est expōnere quid secundum se necessarium sit, vel expediatur, ut hæc oratio recte fiat, et quomodo unicuique accommodanda singula sint

9. *Ultima assertio: mentalis oratio licet sit in consilio, tamen ad omnes pertinet.* — Ex his colligitur orationem mentalem, quantum est ex se, ad omnes fideles, cuiuscumque status sint, pertinere posse, id est, ab omnibus exerceri posse, et omnibus proponi debere tanquam aptissimum medium, et moraliter necessarium ad vitæ puritatem, quod cum proportione cum quolibet personarum statu conjungi potest. Itaque, licet dicatur esse in consilio, ut excludatur proprium et rigorosum præceptum, non tamen est ex his consilii quæ constituant diversum statum inter fideles, vel ad determinatum statum pertinent, sed ex his quæ omnibus accommodari possunt, ut sunt opera misericordiae frequenter exercere, sacramenta frequenter recipere, et similia. Ita de hac oratione sensit etiam Navarrus in Enchir. de Orat., cap. 18, num. 40 et sequentibus. Quamvis enim indistincte nunc de mentali, nunc de vocali oratione loquatur, tamen de mentali intelligit, eum dicit: *Deberemus omnes orare saltem pauxillum in lecto statim a somno experrecti;* et iterum: *Deberemus mane surgere, et in surgendo aliquantis per orare.* Ratio vero est, quia sicut fides omnibus communis est, ita consideratio rerum fidei omnibus debet esse communis; et quia sicut fides est fundamentum et quasi radix justitiae, ita consideratio mysteriorum fidei est magnum adjumentum ad conservandam et augendam justitiam, quo adjutorio omnes indigent. Item nullus vel propter imperitiam, vel propter occupationem excusari potest, quia omnibus potest accommodari, ut dicemus in cap. sequenti.

CAP. V. QUOMODO MORALES CIRCUMSTANTIAE IN USU ORATIONIS, ETC.

131

juxta uniuscujusque capacitatem. Sunt autem morales circumstantiae, persona, tempus, locus, finis, materia, seu quid vel circa quid, modus, et quibus auxiliis, per quas breviter discurremus.

2. *Prima assertio: ex parte orantis nulla peculiaris conditio est necessaria.* — Primo ergo ex parte personæ orantis nulla videtur peculiaris conditio vel qualitas necessaria, loquendo de tota latitudine orationis mentalis; omnis enim homo, potens uti ratione et fide, capax est alicujus gradus orationis, licet non singuli sint apti ad omnes, ut per se constat, et probat ratio facta. Applicatio autem singularium personarum ad hunc vel illum orationis modum, ad prudentiam spectat, et ex dictis poterit aliqua ex parte intelligi.

3. *Objectio. — Responsio.* — Solum videri potest ad hoc exercitium ineptus, qui est in statu peccati mortalis, tum quia hæc oratio est quoddam colloquium cum Deo, peccator autem indignus est tali colloquio; tum maxime quia peccatum mortale impedit ne quis practice consideret res pertinentes ad salutem, et illi statui repugnant. Respondeo, imo peccatores maxime indigere hoc exercitio, et interna consideratione sui miseri statutus, et periculi in quo versantur, et divinæ bonitatis, ac felicitatis æternæ, ut ad deserendum illum statum excitentur. Duobus autem modis potest aliquis in peccato esse: primo, tantum habitualiter, quia illud commisit et non delevit, nec detestatus est; secundo, quia est in actuali vel virtuali complacentia illius. Prior status per se non repugnat cum hoc exercitio, quia libro superiori ostendimus posse peccatorem orare Deum, et colloquia cum eo miscere, si cum debita humilitate et reverentia id faciat; ergo multo magis poterit de rebus divinis et æternis meditari, et paulatim ad illa affici. Et, licet peccatum ex se videatur homines retrahere ab hac consideratione, quodam modo vero, per occasionem, ad illam provocat propter majorem indigentiam et necessitatem talis personæ, et ideo talis peccator omnino incitandus est et provocandus ad hoc exercitium, ita tamen ut accommodate ad statum suum illo utatur, ut statim attingamus. Alter vero peccator valde indispositus est ad hoc orandi genus, et quamdiu affectum non reliquerit, vix potest fructuose et practice ad hoc exercitium applicari; sed nihilominus non est omnino incapax, quia non semper est in illo actuali affectu pravo. Et ideo etiam potest et debet in-

terdum ad se redire, ac æterna considerare, vel malum in quo versatur; nam hæc est via qua maxime induci potest ad illum affectum mutandum, interveniente divina gratia, quæ considerationem promovet, quam inspirat, si homo illi, ut debet, cooperetur.

4. *Oratio dupliciter fieri solet: continue et discrete.* — Secunda est circumstantia temporis, quæ secundo loco proponebatur, circa quam observandum est, duabus modis posse orationem mentalem esse in usu: primum vocare possumus durabilem et permanentem, et quasi ex instituto, alterum quasi per occasionem, et in transitu. Prior modus est, quando aliqua hora diei, vel notabilis pars ejus ad mentaliter orandum vel meditandum assignatur, cessando ab omnibus aliis actionibus externis, et motionibus sensibilium objectorum externorum, solis interioribus actibus vacando. Alter modus est, quando in ipsismet actionibus et occupationibus externis mens ipsa ad momentum subtrahitur, et ad Deum ascendit, vel ad se suaque peccata convertitur, vel aliquid simile operatur. Omnis enim similis interna motio ad mentalem orationem pertinet, ut nunc de illa loquimur.

5. *Discreta oratio nullis occupationibus circumscrivitur.* — Et in hoc quidem posteriori modo non intervenit illa difficultas, quæ ex defectu temporis et multitudine occupationum objici solet; nam cum quacumque actione et occupatione miseri potest hæc oratio magis vel minus frequenter, pro capacitatem personæ et occupationis. Semper tamen potest aliquoties fieri, quia nullus est tam ineptus qui non possit ad hoc facile instrui et induci, si velit, nec occupatio potest esse tam vehemens et continua (moraliter loquendo), quin permittat hujusmodi mentis recessus vel fugas ad aliquid altius amandum, vel considerandum brevissime, vel ad petendum auxilium divinum, vel ad referendum in Deum id quod agitur. Unde Bonaventura, dicto lib. 7, de Processu Religion., cap. 41: *Lectionem (inquit) saepè interrumpat oratio, sicut alias actiones, ut semper mens ad Deum elevetur, a quo nobis bonum profluere necesse est.* Et hunc frequentem orandi modum multum commendant Patres, præsertim Chrysostom., homil. 79 ad Populum, ubi ait Christum et Paulum docuisse frequentes et breves orationes facere; August., Epist. 112, cap. 10; et Cassian., Collat. 9, cpa. 35, et lib. 2 de Institut. Monast., cap. 10 et 14, et lib. 3, c. 2. Atque hic orandi modus valde fructuosus est, non solum pro-

pter meritum talium actuum, quod est magnum, ut notavit Bonaventura, lib. de Perfect. vitæ, cap. 5, sed etiam quia hic frequens Dei memoria continet animum in officio, et ad bene operandum multum juvat, præter auxilium quod impetrat, si petitionem habeat adjunctam.

6. *Hæc oratio multum juvatur usu prolixæ orationis.* — Erit autem hic modus non difficultis hominibus, cujuscumque status et conditionis sint, si et instructionem habeant, et ad illum applicari incipient, et paulatim usum acquirant. Et sane si frequentius populo prædicaretur, et fideles ad illum exercendum excitarentur, fortasse multi ex communiplebe, aliqua saltem ex parte illum exercerent, non sine magno fructu. Regulariter tamen non ita est: tum quia deest instructio et admonitio; tum etiam quia ordinarie supponit animum bene affectum circa spiritualia, et illa magis curantem quam temporalia; requirit enim internam curam et sollicitudinem, quæ memoriam excitet; hæc autem nisi oriatur ex affectu, durabilis non est. Unde etiam hic modus frequenter orandi per momentaneos actus, supponit alium usum quietæ et perseverantis orationis, ex qua nascatur illa jugis memoria, sicut ex habitu nascuntur actus, et ex ardenti calore ex præsentia ignis concepto manent reliquæ, et quasi vestigia ejus, etiam multo tempore post separationem ignis, ut tractat Dionys. Carth., de Perfect. charitat., art. 44. Et ita moraliter loquendo necesse est ad alterum orandi modum recurrere, et pro aliquo designato tempore, ab aliis actionibus vacuo, considerationi seu orationi vacare, ut recte monuit Bonaventura, loco citato, et consuluit optime Augustinus, in libro sent. Prosper., qui habetur in fine tertii tomii, sent. 218 dicens: *Qui otiosus et quietus non cogitat Deum, quomodo inter actus multos et laboriosa negotia de illo poterit cogitare? Meditetur ergo quæ Dei sunt fideli, cum vacat, et bene operandi substantiam querat, ne in actione deficiat.*

7. *Secunda assertio: ad durabilem orationem nulla est determinatio temporis, nec ex præcepto, nec ex consilio.* — *Matutinum tamen est aptius.* — Hoc autem tempus, ut ad tacitam difficultatem respondeamus, non habet certam determinationem pro omnibus, non solum ex præcepto, ut dixi, verum etiam nec sub consilio, quia neque omnes sunt æque capaces, nec status ejusdem rationis, neque actiones vel occupationes. Non tamen

potest esse tam actuosa vita, quæ non relinquit aliquod tempus diei vacuum, in quo possit homo in aula mentis, de Deo, et de se ipso, et de actionibus suis recognoscere, et bona proponere, ac recta ordinare. Hoc autem tempus aptissimum esse solet matutinum, cum primum homo de lecto surgit, juxta illud Psalm. 62: *In matutinis meditabor in te;* et Psalm. 87: *Et mane oratio mea præveniet te.* Unde Ambrosius, libro de Cain et Abel, cap. 8: *Habes (inquit) alibi, ut solis ortum oratione prævenias; occurre (inquit) ad solis ortum.* Indicant verba Sapientis, Sapient. 16: *Quod enim ab igne non poterat exterminari, statim ab exiguo radio solis calefactum tabescet, ut notum omnibus esset quoniam oportet prævenire solem ad benedictionem tuam, et ad ortum lucis te adorare.* Sic etiam in Psalm. 118 dicitur: *Præveni in maturitate, et clamar; quod statim explicatur: Prævenerunt oculi mei ad te diluculo, ut meditarer eloquia tua.* Ubi Ambrosius sermon. 19, elegantissime idem prosequitur; et inter alia: *An nescis (inquit), o homo, quod primitias cordis ac vocis quotidie Deo debeas?*

8. *Probatur quoad secundam partem assertio.* — Quibus verbis primam rationem hujus temporis indicat, quam libro etiam de Institut. virginis, his verbis expressit: *Bona oratio quæ hominem servat, ut primo a divinis inchoemus laudibus;* et ideo fortasse Ecclesiast., 38, de justo dicit: *Cor suum tradidit ad vigilandum diluculo ad Dominum, qui fecit illum.* Proverb. 8 ait Sapientia: *Qui manevigilant ad me, inventient me.* Unde David ait, Psal. 5: *Mane exaudiens vocem meam; ubi Chrysostomus: Ab initio (inquit) diei dabat Deo primitias. Oportet ad gratias Deo agendas solem prævenire, et ante ortum lucis interpellare os.* Denique est illud tempus aptissimum, quia tunc debet homo omnia sua in Deum ordinare. Alia moralis ratio esse potest, quia tunc est corpus melius ad hoc exercitium dispositum. Tertia, quia postquam homo incipit distrahi externis actionibus, vix solet invenire tempus ad orationem aptum, nisi vel ipsem sit status personæ vitæ contemplativæ, et secum afferat hanc obligacionem, vel affectus et propositum sit adeo efficax, ut occurrentes difficultates vincat. *Unde* quia hoc paucorum est, optimum consilium est statim summo mane prævenire. Et hoc modo vix poterit aliquis excusari propter multitudinem occupationum externarum, si velit ita vitam suam moderari et disponere, ut sobrie, temperate ac pie vivat. *Eo vel maxime quod*

oratio ipsa, si usus ejus, superatis in principio difficultatibus apparentibus, inchoetur et in eo perseveretur, ipsa (ut sic dicam) sibimet lucratur tempus, dum superflua et inutiles occupationes vitare docet, eisque non se nimium implicare, ut late tractat Gregorius, lib. 23 Moral., cap. 20, alias 12. Reliqua vero, quæ ad hujus circumstantiae mensuram præfiniendam spectant, magis consilio et prudenter indigent quam doctrina. Non omittam tamen advertere inter officia orationis mentalis merito computari internam conscientiae examinationem, quæ hominibus huic orationi deditis familiaris esse debet, et ad minimum semel in die fieri; et ad illam nocturnum tempus esse magis opportunum, ut infra tractando de statu Religionis latius dicemus; et interim videri potest Cæsarius, homil. 31.

9. *Tertia assertio: nullus locus ex se est ineptus ad orationem mentalem.* — *Probatur auctoritate.* — *Probatur ratione.* — Tertia circumstantia est locus aptus, de qua circumstantia, quod attinet ad materiam moralem, certum est nullum locum, quantumvis sordidum et vilem seu infimum, esse ex parte sua ineptum ad mentalem orationem. Itaque, licet de oratione vocali sit aliqua controversia, an pendeat aliquo modo ex qualitate loci ut honeste fiat, de mentali nulla est, sed ubique potest sancte fieri, quantum est ex parte loci. Ita docuit D. Thomas in illud primæ Timoth. 2: *Volo vos orare in omni loco,* lectione secunda, ubi quoad mentalem orationem hoc vult intelligi sine ulla limitatione, licet ad exhibenda (inquit) externa orationis signa, non omnia loca sint accommodata, sed oporteat, vel scandali, vel publicæ edificationis rationem habere. Sic dixit ibidem Anselmus, in omni loco orandum esse, quia Deus ubique est. Chrysostomus vero, homil. 79 ad Populum, in foro etiam et in medio strepitu et clamore hominum (ait) orandum esse mentaliter Deum. et concludit: *Templum es, ne locum quæras.* Quomodo etiam dixit Bernardus, in libro Meditat.: *Ubicumque fueris, intra te ipsum ora; si longe fueris ab oratorio, ne quæras locum, quoniam ipse locus es.* Quem retulit Glossa, in Clement. prima, de Reliq. et venerat. Sanct., verb. *Orationem,* versus finem; et Navarrus, dicto Enchirid., c. 5, n. 2 et 6. Et ratio reddi potest, quia oratio mentalis per se spiritualis est; unde non pendet quoad honestatem a conditione corporalis loci. Item quia ubique optimum est Deum amare, colere, revereri, et gratias agere, ut etiam in præfatione missæ dicitur. Atque hoc

quidem maxime locum habet in illo modo mentaliter orandi, per breves et frequentes ascensiones cordis ad Deum, quas jaculatorias orationes vocant; hæ namque, cum non requirant permanentem attentionem, non solum ex natura talium actionum, sed etiam ex parte nostra accommodate fieri possunt in omni loco. At vero diuturna et quieta oratio, licet ex parte sua non determinet peculiarem loci conditionem, ex parte nostra requirit saltem locum solitarium et quietum, ut D. Thomas in loco citato notavit.

10. *Ad removenda impedimenta, necessaria esse potest specialis loci conditio.* — Quocirca, licet per se non postuletur specialis conditio loci, ut honesto ac debito modo fiat oratio, nihilominus ad removenda impedimenta, ex parte hominis necessaria esse potest. Et hoc modo dicebat Christus Dominus, Matth. 6: *Cum oraveris, intra in cubiculum tuum, et clauso ostio, ora Patrem tuum.* Quod sine dubio ad litteram intelligitur etiam de loco materiali, ut ibi Theophyl. notat, et Chrysostom., hom. 8 in primam ad Timoth. Verum tamen est, non id tunc consuluisse Christum propter commoditatem quiete orandi, sed ad significandum affectum et rectam intentionem, quam in orando habere debemus, ut soli Deo placeamus et illum colamus, non ut ab hominibus videamur; nam ad hoc etiam utile est secrete orare, et in cubiculo clauso. Nam, licet suis temporibus et modis etiam publica oratio utilis sit, et interdum necessaria, fieri tamen debet ex eadem intentione placendi soli Deo, et tunc perinde fit ac si clauso cubiculo fieret, ut Chrysostomus ibi, hom. 19, notavit. Nihilominus tamen sententia Christi vera est et locum habet in negotio de quo tractamus; nam, si commode potest locus aliquis secretus et segregatus ad orandum inveniri, eligendus est, qui locus nomine cubiculi clausi significatur. Sic de Petro legimus, ascendisse in superiorem partem domus ad orandum, Actorum 10; et simile est Job. 3, Judith 8 et 9. Et in hoc sensu dixit Isidor., lib. 3 Sentent., cap. 7: *Oratio in privatis locis opportunius funditur, majusque obtentum impetrat, dum, Deo tantum teste, depromitur.* Quod si hujusmodi locus desit, quilibet solitarius locus erit cubiculum clausum; sicut Christus orabat in montibus et horto, Marc. 6, Lue. 21, et de Isaac et Jacob legitur, Genes. 24 et 26. At vero ubi omnino hæc commoditas deest, non propterea omittenda est oratio, sed quilibet locus sufficit. Majus enim incom-

modum esset orationem omittere, quam loci incommoditatem sustinere.

11. Allegorica verborum Christi interpretatione auctoritate Patrum firmatur, et inter loca externa, Ecclesia praesertur. — Debet ergo tunc mens sese colligere ut potuerit, etiam si aliquo modo aliorum stepitu, vel rumore impediatur. Et sic multi Patres exponunt dicta Christi verba allegorice de cubiculo cordis, ubi Deus a nobis orandus est mente, clauso ostio oris vel sensuum, ac remotis aliis cogitationibus, quantum in nobis fuerit, ut tradunt Chrysostom. supra, et Auctor Imperfecti, homil. 43; Hilar., canon. 3, in Matth.; Augustin., Conc. 2, in Psalm. 33; Ambros., lib. 6 de Sacramentis, cap. 3; Bonaventura, lib. de Perfectione. vitæ, cap. 3; et ex Cassiano idem retulit Glossa citata, in Clement. prima, de Reliquiis et veneratione. Sanct., habetur Collat. 9, cap. 34. Notatetiam alia Glossa, in cap. *Per Simoniam*, distinct. 41, ubi textus Concilii Gangrenensis ait: *Pietatem in privatis domibus non concludentes*; non tamen damnat orantes in privatis domibus, sed eos qui reprehendebant orationem publicam, vel in Ecclesia factam; quod erroneum est, ut alias diximus, et in sequentibus dicemus. Quapropter si publicus locus eligendus est, præferenda est Ecclesia, quæ locus est sacer, et per se ad omnem orationem destinatus; nam, licet oratio mente fiat, homo qui orat corporalis est, et ratione loci juvari potest specialius a Deo, vel etiam exaudiri; tamen, considerata fragilitate humana, locus secretus et remotior solet esse commodior. Nunquam ergo impedietur omnino haec oratio propter loci penuriam, sed prout occasio tulerit, prudenti arbitrio eligendus est.

12. Quarta assertio: in oratione mentali non solum generalis finis, sed etiam particularis proponi debet, ad quem scilicet, omnes alias circumstantiae dirigantur. — Ex his, facile est de aliis circumstantiis dicere, inter quas principalem locum tenet finis: circa quam circumstantiam advero, in hoc mentali exercitio habendam esse rationem non tantum boni et honesti finis in generali, prout necessarius est in omni bona oratione et operatione, qualis in præsenti esse debet vel cultus et gloria Dei, vel spiritualis profectus operantis, vel alius similis; sed maxime observandum esse ut aliquis peculiaris fructus spiritualis per talam orationem queratur. Semper enim aliquis scopus hujusmodi præfigendus est oranti

mentaliter, ut reliquias omnes circumstantias, vel conditiones orationis tali fini accommodet. Est enim præ oculis habendum, mentalem orationem de qua hic præcipue tractamus, non assumi tantum propter eos effectus quos communes habet cum oratione vocali, ut sunt, impetrare, satisfacere, mereri, de quibus in præcedenti libro dictum est; sed assumi etiam propter spirituales utilitates quas habet ad virtutes acquirendas vel exercendas, præsertim ad dilectionem Dei, compunctionem, etc. Hie ergo fructus potest esse multiplex, et ideo expedit aliquem determinatum sibi præfigere, et ad illum accommodare alias orationis circumstantias.

13. Duo cavenda sunt circa finem particularem. — In hoc autem fine sibi præstituendo seu intendendo, duo extrema cavenda sunt: unum est, ut homo non omnino in incertum tendat, et vagam (ut sic dicam) vel generalē tantum intentionem orandi vel cogitandi de rebus divinis habeat: sic enim frequenter fiet ut vel variis et peregrinis cogitationibus agitetur, et omnino distractus sit, vel certe ut veluti casu et fortuito in hunc vel illum motum, aut cogitationem incidat, et ex una in aliam transeat cum parvo, vel nullo fructu; oportet ergo ut peculiarem finem et fructum sibi præfigat, ut verbi gratia, compunctionem cordis, vel Christi imitationem, vel desiderium et efficax propositum alicujus certæ virtutis, vel alicujus practicae veritatis intelligentiam affectivam, vel aliquid simile. Alterum vero extrellum est, ne quis accedat adeo affectus, et addictus intentioni suæ ac desiderio, ut resistat aliis inspirationibus vel motionibus bonis, quas sœpe Spiritus Sanctus homini nihil minus antea cogitanti offert, sed se facile mobilem præbeat motioni divinæ, probando tamen spiritus, an ex Deo sint. Unde regulariter ac ordinarie loquendo, insistere quis debet ut considerationem suam et mentalem orationem ad scopum prius præstitutum dirigat; interdum vero si Deus alio moveat, resistendum non est.

14. Quinta assertio: ex determinatione finis, quæ futura sit materia orationis mentalis ostenditur, eademque recensetur. — Ex determinatione vero hujus circumstantiae aliae omnes præfiniendae sunt. Nam hinc colligendum est quænam futura sit orationis materia, quæ in præsenti appellari potest circumstantia quid, vel circa quid. Est enim oratio mentalis quasi lumen quoddam ostendens quid amandum quidve fugiendum sit, indicansque viam

veritatis, practice inducens ad illam amplectendam et exercendam, et ideo juxta terminum intentum, oportet lumen illud applicare ad illam materiam, in qua illæ veritates manifestantur, quæ ad illum terminum ducunt. Multiplex enim esse potest meditationis seu internæ recogitationis materia, nimurum Deus, et ejus bonitas, ac beneficia, promissiones, comminationes, Christus et omnia mysteria vitæ, mortis ac glorificationis ejus, Sanctorum exempla, propria peccata et misericordia, aliaque hujusmodi, ex quibus quædam apta sunt ad excitandum amorem, alia ad timorem, quædam ad dolorem, alia ad gaudium, et sic de aliis affectibus, ideoque juxta peculiarem scopum intentum, et juxta dispositionem orantis, materia eligenda est. Ad quod necessarium est prudens arbitrium et consilium, ut ad finem capitis generaliter dicam.

15. Tertia assertio: oratio debet fieri humiliter, fidenter, pure ac constanter. — Sexta circumstantia, præcipue spectans ad honestatem humani actus, esse solet modus, id est ut debito modo fiat, quæ maxime in hoc opere necessaria est, ut cum fructu et sine periculo fiat. Ad hanc circumstantiam pertinet, ut hæc oratio humiliter, fidenter, pure et instanter fiat, ut dixit Bonavent., in Stimul. Divin. amor., cap. 4. De quibus conditionibus, et multis aliis quæ in eis includuntur, multa in superioribus dicta generatim sunt, quæ ad hanc orationem applicari possunt; alia vero, quæ a Theologis mysticis tractantur, in eis videri possunt, non enim requirunt propriam disputationem.

16. Dubitatur an interruptio orationis mentalis sit peccatum. — Duo autem moralia dubia breviter hic interrogari possunt. Unum est, an in hac oratione sit aliqua culpa voluntarie distrahi. Certum est enim in hac oratione necessarium esse attentionem, nam hæc conditio de intrinseca ratione orationis est, ut libro sequenti dicemus de oratione vocali; multo ergo magis est necessaria ad orationem mentalem. At vero inter eas hoc videtur esse discrimen, quod oratio vocalis potest durare quoad materiale actum externum sine attentione; at vero mentalis oratio nullo modo durat, si attentio interior omnino cesseret, quia substantia ejus consistit in solo interno actu, qui sine attentione fieri non potest, nam si durat oratio illa in actu voluntatis, illi intendit animus, et præterea ille supponit actum intellectus, qui sine attentione durare non